

“SIGURNA ZONA” SREBRENICA: MJERE UJEDINJENIH NARODA KOJE SU MOGLE SPRIJEČITI GENOCID

Adis POLJIĆ

UDK 341.485

SAŽETAK: Predmet rada je analiza Rezolucije 819, kojom je uspostavljena “sigurna zona” Srebrenica, te na koji način se mogao spriječiti pad Srebrenice. Vijeće sigurnosti u namjeri da zaštiti članicu Ujedinjenih naroda, Republiku Bosnu i Hercegovinu, odnosno civilno stanovništvo istočne Bosne, uspostavilo je “sigurnu zonu” Srebrenicu. Iako je Vijeće sigurnosti bilo dužno da osigura i mehanizam zaštite Srebrenice, to nije učinilo nego se desilo isto kao i u slučajevima ranije usvojenih rezolucija – nije bilo garancija. Ujedinjeni narodi mogu da uspostave mir putem mirnog rješavanja sporova i kolektivnim mjerama na osnovu Poglavlja VII Rezolucije. Za sigurno provođenje Rezolucije nužno je bilo propisati mogućnost kolektivnih mjera koje mogu osigurati zaštitu Srebrenice, a ne samo prividno postojanje zaštite putem prisustva UNPROFOR-a koji je samo imao ovlaštenja da zaštiti sebe. Svi nedostaci u pogledu zaštite Srebrenice su se pokazali u julu 1995. godine, kada je ubijeno više od 8.000 ljudi. Presudom Međunarodnog suda pravde je utvrđeno da je nad zaštićenom grupom bosanskih muslimana, odnosno dijelom te grupe, muslimanima Srebrenice i muslimanima istočne Bosne počinjen genocid, od strane entiteta Republike Srpske, dok je Savezna Republika Jugoslavija prekršila obavezu sprečavanja genocida. Srebrenica treba da bude opomena Ujedinjenim narodima da se genocid više nikada ne izvrši.

Ključne riječi: Rezolucija 819, “sigurna zona” Srebrenica, presuda Međunarodnog suda pravde, kolektivne mjere.

Uvod

Republika Bosna i Hercegovina je postala članica Ujedinjenih naroda (u daljem tekstu: UN) 22.05.1992. godine, čime je postala dio najveće međunarodne organizacije na svijetu. U situaciji kada su već počela ratna dešavanja, prijem u UN smatrao se putem ka miru i prestanku ratnih djelovanja. Međutim, iako je članica UN-a, u BiH ne dolazi do mira, već naprotiv do sve većih ratnih sukoba. Posebno je loša situacija u pogledu

kršenja ljudskih prava bila u istočnoj Bosni. U cilju prestanka ratnih djelovanja, Vijeće sigurnosti UN-a usvojilo je niz rezolucija kojima se pozivalo na prestanak ratnih operacija, uz isticanje da se potvrđuje suverenitet, teritorijalni integritet i politička nezavisnost Republike Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: R BiH). S obzirom da nije došlo do uspostavljanja mira i prekida ratnih dešavanja, UN je putem rezolucija pokušao da zaštiti civilno stanovništvo uspostavljanjem

“sigurnih zona”. Jedna od “sigurnih zona” je bila Srebrenica. Uspostavljanje “sigurne zone” je upravo bio razlog zbog čega je civilno stanovništvo došlo u Srebrenicu, a ne u neki drugi grad, i nisu pokušali da napuste Srebrenicu pouzdajući se u “zagarantovanu sigurnost”. Navedeno se pokazalo potpuno pogrešnim, te je usljed pada “sigurne zone” Srebrenica, ubijeno više od 8.000 ljudi. Zastupljeno je mišljenje da UN nije učinio sve što je mogao, i da postoje

propusti od strane UN-a kako bi se spriječio genocid koji je utvrđen presudom Međunarodnog suda pravde.

Cilj rada je da se istraži uloga UN-a u uspostavljanju, funkcionisanju i padu "sigurne zone" Srebrenica odnosno da li su postojale mjere da se spriječi izvršenje genocida u Srebrenici.

1. Uspostavljanje "sigurne zone" Srebrenica

Veliko stradanje civilnog stanovništva, nepostojanje osnovnih uslova za život i mogućnost samo pogoršanja situacije na terenu dovelo je pokušaja UN-a da dođe do prestanka stradanja civilnog stanovništva i poboljšanja humanitarne situacije. Vijeće sigurnosti UN-a je 16.04.1993. godine, rezolucijom br. 819 proglasilo Srebrenicu za "sigurnu zonu" te, smatrajući da je potrebno dodatno uspostaviti "sigurne zone", 06.05.1993. godine proglasilo Sarajevo, zajedno s Tuzlom, Žepom, Gorazdem, Bihaćom (Vijeće sigurnosti UN-a [VSUN], rezolucija br. 824) "sigurnosnim zonama" koje bi trebale biti pošteđene bilo kakvog oružanog napada ili bilo kojeg drugog neprijateljskog djelovanja i koje bi u potpunosti bile dostupne UNPROFOR-u¹ i međunarodnim humanitarnim organizacijama. U brzom donošenju odluke, što je bilo potrebno zbog opasnosti da grad padne, Vijeće se složilo da se stvori sigurna zona a da pri tome nije bilo specificirano koja "zona" je to bila i kako se njena sigurnost može ostvariti.²

Ideja "zaštićene zone" je proizašla iz "utočišta" za Kurde u Iraku (Jeffries, 2002). Uspjeh u Iraku, međutim, zavisio je od većeg broja uslova koji nisu bili primjenljivi u Bosni (Hoing i Both, 1997: 122). Prvo, pobjednička koalicija je upravo teško porazila iračku armiju u Kuvajtu (Isto). Garanti utočišta tako nisu morali biti smatrani nepristrasnim, niti su tražili za to pristanak iračke vlade (Isto). Drugo,

utočišta su pokrivala relativno veliki i kompaktni komad zemlje koji se graničio sa saveznicom Turskom (Isto: 123). Snage UN-a su na taj način mogle lahko biti raspoređene i povučene (Isto). Treće, relativno otvoren teren omogućavao je efikasno zračno pokrivanje skloništa (Isto). Razlika između "zaštićene zone" i "utočišta" po međunarodnom pravu je u tome što utočišta³ ne traže zavisnost pristanka zaraćenih strana i utočišta se mogu pojačavati, dok se "zaštićene zone"⁴ zasnivaju na pristanku zaraćenih strana. (Isto: 127)

U osnovne razloge za proglašenje Srebrenice "sigurnom zonom" Vijeće sigurnosti navodi (VSUN, rezolucija br. 819):

- da je Međunarodni sud pravde u svom Nalogu od 08.04.1993. godine u slučaju primjene Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (RBiH protiv Jugoslavije – Srbija i Crna Gora) jednoglasno naveo kao privremenu mjeru da Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) treba odmah, u skladu sa svojim obavezama u Konvenciji o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida od 09.12.1948. godine, poduzeti sve mjere u okviru svojih nadležnosti da spriječi činjenje zločina genocida;
- potvrđivanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta i političke nezavisnosti RBiH,
- potvrđivanje poziva da strane i drugi poštuju prekid vatre odmah širom RBiH,
- potvrđivanje osude svih kršenja međunarodnog humanitarnog prava, uključujući i, naročito, praksu "etničkog čišćenja";
- zabrinutost zbog obrazaca neprijateljstava paravojne jedinice bosanskih Srba protiv gradova i sela u istočnoj Bosni i u tom pogledu potvrđujući da je bilo uzimanje

ili pripajanje teritorije prijetnjom ili upotrebom sile, uključujući i kroz praksu "etničkog čišćenja", nezakonito i neprihvatljivo;

- duboko uznemiravanje na informacije koje je generalni sekretar Vijeća sigurnosti 16.04.1993. godine ukazao na brzo pogoršanje situacije u Srebrenici i okolnim područjima, kao rezultat nastavka namjerno oružanih napada i granatiranja nevinog civilnog stanovništva od strane paravojne jedinice bosanskih Srba;
- snažno osuđuje namjerno sprečavanje konvoja humanitarne pomoći od strane paravojne jedinice bosanskih Srba;
- oštro osuđuje postupke koje paravojne jedinice bosanskih Srba provode protiv UNPROFOR-a, a posebno njihovo odbijanje da garantuju sigurnost i slobodu kretanja osoblja UNPROFOR-a;
- svjesnost da je loša humanitarna situacija već razvijena u Srebrenici i okolnim područjima kao direktna posljedica brutalnih akcija paravojnih jedinica bosanskih Srba, zbog čega je raseljavanje velikih razmjera civila, a posebno žena, djece i starijih osoba.

Posebno je zanimljiv prvi razlog, i svakako jedan od osnovnih u pravnom smislu, kojim se Vladi Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) nalaže da odmah, u skladu sa svojim obavezama preuzetim Konvencijom o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida 09.12.1948. godine, poduzme sve mjere u okviru svojih nadležnosti da spriječi činjenje zločina genocida. Opravdanost pozivanja na nalog Međunarodnog suda pravde dolazi u presudi ovog suda od 27.02.2006. godine. Presudom Međunarodnog suda pravde zaključeno je da je Savezna Republika Jugoslavija prekršila obavezu sprečavanja genocida u Srebrenici i da to povlači njenu međunarodnu odgovornost. Također je utvrđeno da se Savezna Republika Jugoslavija nije pridržavala svoje obaveze kažnjavanja genocida koja proizlazi

¹ United Nations PROtection FORces, osnovan Rezolucijom Vijeća sigurnosti, broj 743 od 21. februara 1992. godine.

² Više o uspostavljanju "sigurne zone" Srebrenica, vidi u: Hoing i Both, 1997.

³ Eng. safe havens.

⁴ Eng. safe areas.

iz Konvencije, te da je time nastala njena međunarodna odgovornost.

Dakle, krenuvši upravo od prvog razloga za proglašenje Srebrenice “sigurnom zonom”, zaključujemo da je bilo osnova da Vijeće sigurnosti poduzme mjere u cilju zaštite civilnog stanovništva. Ostaje sporno da li je koncept “sigurnih zona”, posebno Srebrenice, kada se cijeni vojna situacija na terenu, odgovarao interesima zaštite civilnog stanovništva. Sigurne zone danas se smatraju najkontroverznijim odlukama UN-a jer su, u cilju da umanje patnju civilnog stanovništva, postala najgora ratišta u zemlji.⁵ Pitanje opravdanosti “sigurne zone” Srebrenice posebno dolazi do značaja s obzirom da je izvršen genocid u Srebrenici, a preko 8.000 ljudi je ubijeno. Ukratko, Rezolucija je osigurala politički paravan u odnosu na mišljenje međunarodne javnosti, a ne i stvarnu zaštitu za stanovnike Srebrenice.⁶ Postavlja se pitanje: ako nije postojala obaveza vojnog angažovanja u odbrani Srebrenice, koja je onda bila stvarna svrha Rezolucije o “proglašavanju Srebrenice zonom sigurnosti /safe area/”?⁷ Iz svrhe Rezolucije o “proglašavanju Srebrenice zonom sigurnosti /safe area/” proizlazi logičko pitanje, na koji način će UN osigurati “zonu sigurnosti” ukoliko dođe do napada na istu?

Pored Srebrenice za “sigurne zone” proglašeni su i Sarajevo, zajedno s Tuzlom, Žepom, Goraždem, Bihaćem. U osnovne razloge za proglašenje ovih područja “sigurnim zonama” u rezoluciji br. 824 Vijeća sigurnosti UN-a se navodi:

- jedinstven karakter grada Sarajeva, kao multikulturalni, multietnički i višenacionalni vjerski centar koji predstavlja primjer održivosti suživota i međusobnih odnosa svih zajednica Republike Bosne i Hercegovine, i potrebe da sačuva to i izbjegne njegovo dalje uništavanje;

- potvrđuje da se ništa u ovoj rezoluciji ne treba tumačiti kao kontradiktorno ili na bilo koji način da odstupa od duha ili slova mirovnog plana za Republiku Bosnu i Hercegovinu;
- uvjereni da će tretiranje gore navedenih gradova kao sigurnih zona doprinijeti ranoj provedbi mirovnog plana;
- uvjereni da se također moraju preduzeti dalji koraci, ukoliko je potrebno, da se postigne sigurnost svih takvih sigurnih zona;
- pozivajući se na odredbe rezolucije 815 (1993) o mandatu UNPROFOR-a i u tom kontekstu postupajući prema Poglavlju VII Povelje, pozdravlja izvještaj Misije Vijeća sigurnosti osnovane u skladu sa rezolucijom 819 (1993), a posebno njegove preporuke koje se odnose zaštićenim zonama, zahtjeva da bilo koje silom zauzimanje teritorija odmah prestane i izjavljuje da glavni grad Republike Bosne i Hercegovine, Sarajevo, i druga takva ugrožena područja, posebno gradove Tuzlu, Žepu, Goražde, Bihać, kao i Srebrenicu, i njihove okoline treba tretirati kao sigurne zone od svih strana u pitanju i treba da budu slobodni od oružanih napada i bilo kojeg drugog neprijateljskog čina.

2. Pravni status Bosne i Hercegovine i Savezne Republike Jugoslavije u Ujedinjenim narodima

U postupku BiH protiv Savezne Republike Jugoslavije (u daljem tekstu: SRJ) pred Međunarodnim sudom pravde Savezna Republika Jugoslavija je osporavala da je bila članica UN-a u periodu od 1992. godine do 2000. godine, a ovo dalje implicira njenu obavezu postupanja u skladu s odlukama UN-a i Međunarodnog suda

pravde. Zbog navedenog, potrebno je razmotriti međunarodnopravni status BiH i SRJ.

Države nastale raspadom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije – u daljem tekstu: SFRJ (BiH, Hrvatska, Makedonija i Slovenija) primljene su u članstvo Ujedinjenih nacija 1992. i 1993. godine, odnosno R BiH dana 22.05.1992. godine.

U pogledu SRJ, Vijeće sigurnosti UN-a (Rezolucija, br. 757) je 30.05.1992. godine konstatovalo da polaganje prava SRJ na kontinuitet SFRJ nije općeprihvaćeno. Vijeće sigurnosti UN-a (Rezolucija, br. 777) je ponovo, 19.09.1992. godine, zauzelo stav da je SFRJ prestala postojati, podsjetilo na svoju prethodnu Rezoluciju i naglasilo da SRJ “ne može automatski nastaviti članstvo bivše SFRJ u UN i, stoga, preporučilo Generalnoj skupštini da donese odluku da SRJ treba podnijeti zahtjev za članstvo u UN i da ona ne može učestvovati u radu Generalne skupštine”. Generalna skupština UN-a usvojila je rezoluciju br. 47/1 od 22.09.1992. godine u kojoj je odlučila da SRJ “treba podnijeti zahtjev za članstvo u UN i da ona ne može učestvovati u radu Generalne skupštine”. SFRJ je bila jedan od osnivača UN-a, s tim da je SRJ preuzela pravni kontinuitet SFRJ. SRJ je primljena u članstvo UN-a 2000. godine, te je mišljenje Međunarodnog suda pravde da je u periodu od 1992. do 2000. godine bila članica UN-a. Naime, radi o državi koja je uporno tvrdila da je pravni sukcesor prvobitne članice UN-a i koja je morala odustati od polaganja čvrstog prava na kontinuitet i prijaviti se kao nova članica u svojstvu jedne od država sukcesora (Presuda Međunarodnog suda pravde od 27.02.2007. godine.). Prema tome, nije riječ o razlici između “nove članice” i “nečlanice”, nego između “nove članice” i “stare članice” (Isto). Promatrano iz toga ugla, čin prijema ne navodi na zaključak da

⁵ Vidi: Adnan, B. (Ne)namjerne greške Ujedinjenih nacija u slučaju Bosna i Hercegovina. Dostupno na: <http://kozarac.ba/article4470.html>.

⁶ Genocid u kontinuitetu - svjedočenje ambasadora Arrie (2011), Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu-Institut za

istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, str. 49.

⁷ Ibid, str. 49.

SRJ nije bila članica UN-a (Isto). Naprotiv, čin prijema potvrđuje da je ona bila ranija članica na osnovu kontinuiteta sve dok nije odustala od toga i preuzela status sukcesora (Isto). Dakle, SRJ je bila nastavljatelj u periodu od 1992. do 2000. godine i sukcesor poslije njenog prijema 2000. godine (Isto). Štaviše, tvrdnjom da se SFRJ ugasila 1992. godine i da je SRJ postala sukcesor SFRJ 2000. godine, a da prije toga nije bila njen pravni sukcesor u periodu između toga, stvara pravnu prazninu u međuperiodu od osam godina, što je apsurdno (Isto).

3. Mogući načini UN-ovog uspostavljanja mira

Jedan od osnovnih ciljeva UN-a je postojanje mira u cijelom svijetu, odnosno uspostavljanje mira. Nesporo je da teško bilo koja organizacija može da svojim djelovanjem uspostavi stanje gdje nigdje neće biti rata, odnosno uspostavljanje mira u cijelom svijetu čini se utopija. Međutim, uspostavljanje mira postaje cilj kojem treba da teže svi subjekti međunarodnog prava. Za UN se svakako može reći da je jedan od najznačajnijih subjekata koji može uspostaviti mir, posebno cijeneći države članice i broj članica. Ukoliko dođe do narušavanja mira, u skladu s Poveljom UN-a, mir se može uspostaviti mirnim rješavanjem spora i putem kolektivnih mjera.

Dok je na desetine stručnjaka u proteklih četrdeset godina navodilo veći broj uslova koji navodno moraju biti ispunjeni za uspjeh mirovne misije, uslovi koje je osmislio James H. Allen, bivši kanadski mirotvorac, možda su najkorisniji. Allen navodi tri pretpostavke za mirovne napore: prihvatanje, nepristrasnost i minimalne upotrebe sile (Joes, 1999: 46). Prihvatanje znači da stranke u sporu daju pristanak na raspoređivanje mirovnih snaga i slažu se da sarađuju s njima. (Isto)

Prihvatanje je od ključnog značaja za sigurnost čuvarima mira. (Isto: 47) Zaraćene strane slažu se da prihvate mirovne snage jer ne predstavljaju vojnu prijetnju (Isto). Nepristrasnost

se odnosi na potrebu da mirovne snage koje su prihvatljive za zaraćene strane nemaju udjela u njihovom sporu (Isto). Minimalna upotreba sile odražava činjenicu da se mirovne snage ne šalju da prisile strane u sporu da postignu mir, već su prisutne kako bi se olakšalo postizanje mirovnog sporazuma i obično pomažu u održavanju primirja (Isto: 48).

3.1. Mirno rješavanje spora

Spor je neslaganje o nekoj tački prava ili činjenica, protivrjeđe, suprotstavljanje dvaju pravnih ili interesnih stavova dviju osoba (Degan, 2000: 725). Da bi nastao spor, dovoljno je da jedna država postavi neki zahtjev, a druga da ga odbije (Isto). Nije dovoljno da jedna od strana tvrdi da spor ne postoji (Isto). Dužnost je članica UN-a da rješavaju međunarodne sporove mirnim sredstvima na takav način da ne ugroze međunarodni mir i sigurnost, te pravdu (Povelja UN-a član 3. stav 1. tačka 3.), i članovi se u svojim međunarodnim odnosima uzdržavaju od prijetnje silom ili upotrebe sile koje su uperene protiv teritorijalne cjelovitosti ili političke nezavisnosti bilo koje države, ili su na bilo koji način nespojive s ciljevima UN-a (Isto, član 3. stav 1. tačka 4.). Dakle, nije propisan način rješavanja međunarodnih sporova, već je ostavljen na izbor suprotstavljenim stranama, i ograničava se od nasilnih načina rješavanja sporova. U međunarodnom pravu kao načini mirnog rješavanja sporova najčešće se navode: neposredni pregovori strana u sporu, istraga, mirenje i arbitraž.

Stranke u sporu nisu ograničene na neki od navedenih načina za rješavanje spora, ali Povelja UN-a (član 33. stav. 1) nameće dužnost da stranke u svakom sporu, čije trajanje može da ugrozi održanje međunarodnog mira i bezbjednosti, treba da traže rješenje prije svega putem pregovora, istražne komisije, posredovanja izmirenja, sudskog rješavanja, pribjegavanja regionalnim ustanovama ili sporazumima, ili drugim mirnim načinima po svome vlastitom izboru. Vijeće sigurnosti, kad smatra

potrebno, poziva stranke da riješe svoj spor pomoću tih sredstava (isto). Dakle, stranke imaju obavezu da riješe nastali spor mirnim putem bilo kojim načinom koji odgovara njihovim interesima, ali ukoliko to ne postignu onda Vijeće sigurnosti može pozvati stranke da isti riješe.

Vijeće sigurnosti može da ispituje svaki spor ili svaku situaciju koji bi mogli da dovedu do zategnutosti odnosa na međunarodnom planu ili da prerastu u spor, kako bi utvrdilo da li produžavanje spora ili situacije može da dovede u opasnost održavanje mira i sigurnosti u svijetu (isto, član 34.), a svaki član UN-a može upozoriti Vijeće sigurnosti ili Opću skupštinu na ovaj spor ili situaciju (isto, član 35, stav 1).

Postupajući u skladu s Poglavljem VI Povelje UN-a, nije dozvoljeno da Vijeće sigurnosti nametne volju strankama (Voorhoeve, 2007: 56). Vojnici UN-a s plavim kacigama i bijelim vozilima zaduženi su pratiti prekid vatre i olakšati hitne pomoći, ali ne i da se bore protiv strana i prisiljavaju na političko rješenje (Isto). Trupe UN-a su nepristrasne i stoga su jednake prema svima (Isto). Oni su samo malo naoružani i dozvoljeno je da koriste nasilje samo za samoodbranu (Isto). Tu su i nenaoružani (vojni) posmatrači (Isto). Kao primjeri gdje djelomično ili u potpunosti nisu uspjele mirovne operacije navode se upravo SFRJ (UNPROFOR), Somalija (UNOSOM) i Ruanda (UNAMIR), a kao razlozi se navode relativno male snage UN-a s neadekvatnim mandatom, sredstvima, uputama i komandnim linijama (Isto).

U pogledu SFRJ prva rezolucija koja je od strane UN-a donesena za mirno rješavanje spora je Rezolucija Vijeća sigurnosti broj 713 od 25.09.1991. godine. U ovoj Rezoluciji UN je hitno pozvao i ohrabrio sve strane da izmire svoje sporove mirnim putem i kroz pregovore na Konferenciji o Jugoslaviji, uključujući i kroz mehanizme utvrđene u njemu. U sljedećoj Rezoluciji Vijeća sigurnosti, broj 721 od 27.11.1991. godine, kao način za rješavanje sporova navode

se mirovne misije UN-a. Rezolucijom Vijeća sigurnosti, broj 724 od 15.12.1991. godine samo se navodi da nisu ispunjeni uslovi za formiranje mirovne misije. Rezolucija Vijeća sigurnosti, broj 727 od 08.01.1992. godine ne donosi novi način mirnog rješavanja spora. Problem koji je postojao u UN-u ogleda se u nedostavljanju svih informacija Vijeću sigurnosti od strane Sekretarijata.⁸ Ovo je naravno bilo u suprotnosti s ulogom i zadacima Sekretarijata da bude nezavisno tijelo u službi svim članicama i kojem je povjereno da osigura potpune i istinite informacije o događajima o kojima se izvještava Vijeće sigurnosti, a isto tako da ne bude isuviše pod uticajem neke od stalnih članica kad su njihovi nacionalni interesi u pitanju.⁹ Ovaj problem je mogao uticati na donošenje rezolucija, s obzirom da je Vijeće sigurnosti moralo raspolagati sa svim informacijama za poduzimanje adekvatnih mjera za rješavanje spora.

U toku 1992. godine donesena je prva rezolucija koja se odnosi isključivo na RBiH i to 15.05.1992. godine. Do tada je Vijeće, pored navedenih donijelo još tri rezolucije koje se odnose na Jugoslaviju i to: Rezoluciju broj 740 od 07.02.1992. godine, Rezoluciju broj 743 od 21.02.1992. godine i Rezoluciju broj 749 od 07.04.1992.

godine, s tim da je jedino Rezolucija 743 donijela novine u odnosu na dotada pokušani način mirnog rješavanja sporova.

Rezolucijom Vijeća sigurnosti, broj 743 od 21.02.1992. godine osnivaju se Zaštitne snage UN-a (UNPROFOR), te se navodi da je Vijeće uvjeren da će implementacija mirovnog plana UN-a (S / 23280, Aneks III) pomagati Konferenciji u Jugoslaviji u postizanju mirnog političkog rješenja. UNPROFOR nije imao mandat, osim da prati prekid vatre i olakša humanitarnu pomoć (Joes, 1999: 15). U skladu s općim shvaćanjem UN-a o konceptu mirovnih operacija ovaj plan, mnogo poznatiji kao Vensov mirovni plan, predstavlja privremenu mjeru (prijelazni aranžman), s ciljem stvaranja uslova koji bi, opet, trebali omogućiti trajan prekid neprijateljstava (Miškulin, 2013: 145). Postizanje tog cilja trebalo je, dalje, omogućiti nesmetano odvijanje političkih pregovora o ukupnom rješenju jugoslavenske krize, niti na jedan način ne prejudicirajući njihov ishod (Isto). Stvaranje uslova mira je, u prvom redu, pretpostavljalo demilitarizaciju područja na kojima će se razmjestiti mirovne snage (isto). Oспорavano je da li je izvršena demilitarizacija Srebrenice.¹⁰ Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice potpisali su komandant Armije RBiH Sefer

Halilović i komandant Vojske Republike Srpske Ratko Mladić dana 18.04.1993. godine.¹¹ Međutim, u Enklavi, shodno Sporazumima o demilitarizaciji, vojnika praktično nije ni bilo (Kreso, 2009: 703). Formalno, a uveliko i stvarno su razoružani u toku 1993. godine (Isto). Izvjesnu količinu oružja zadržali su pojedinci, ali je njihova organizacija i van demilitarizovanog grada sa površinom od 4,5 km² za snage UNPROFOR-a bila sporna (Isto).

Pored navedenog, međunarodna zajednica pokušala je putem i drugih mirovnih planova: Lisabonskog, Oven-Stoltenbergovog, Plana Kontakt-grupe, da razriješi krizu, ali su svi evropski pokušaji u tom smislu ostali bezuspješni.¹²

Nakon prve rezolucije koja se odnosi isključivo na RBiH, Rezolucije Vijeća sigurnosti broj 752 od 15.05.1992. godine, Vijeće sigurnosti je do Rezolucije 819 donijelo sljedeće rezolucije koje se odnose na BiH, i to: Rezolucija broj 755 od 30.05.1992. godine, Rezolucija 757 od 30.05.1992. godine, Rezolucija broj 758 od 08.06.1992. godine, Rezolucija broj 761 od 29.06.1992. godine, Rezolucija broj 764 od 13.07.1992. godine, Rezolucija broj 770 od 13.08.1992. godine, Rezolucija broj 776 od 14.09.1992. godine, Rezolucija broj

⁸ Vidi: Genocid u kontinuitetu - svjedočenje ambasadora Arrie (2011), Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu-Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, str. 15.

⁹ Isto, str. 15.

¹⁰ Zadnji pogled na optužbe ukazivao je da sigurne zone nisu demilitarizirane i da pripadnici Armije Republike Bosne i Hercegovine nastavljaju s napadima i iz Srebrenice. U međuvremenu niko nije mogao tvrditi da su jedinice Armije Republike Bosne i Hercegovine predstavljale prijeljnu Vojsku bosanskih Srba. U svakom slučaju jedinice su bile razoružane. Jedna od bizarnih epizoda vezana za osvajanje Srebrenice od strane jedinica Vojske Republike Srpske bila je tvrdnja da UN ne želi otvoriti magacine oružja Armiji Republike Bosne i Hercegovine koja je htjela braniti grad. "Ramiz Bećirović, tadašnji komandant odbrane Srebrenice,

molio je komandanta bataljona UNPROFOR-a da Bošnjacima vrati oružje koje su predali u sklopu procesa demilitarizacije zone 1993. Međutim, molba je odbijena", kaže se u izuzetno ličnom i kritički intoniranom izvještaju o Srebrenici generalnog sekretara UN-a Kofija Annana, datiranom 6. jula, na dan kada je napad na Srebrenicu počeo. (Izvještaj o Srebrenici, Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly resolution 53/35 (1998), tačka 240, www.icty.org/News/oss/srebrenica,htm, 17. 11. 1999. u: Nilsen, K. A. (2013) Milošević u ratu i u Haagu - Dokumentacija - Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu, str. 372); Početkom 1993., grad je "demilitariziran", što je zapravo značilo da su branitelji morali predati kanadskom bataljonu UN-a i ono malo oružja koje

su imali, dok takvi uvjeti nisu obavezivali Srbe koji su opsjedali Srebrenicu. Naprotiv, ohrabreni UN-ovim nedostatkom predanosti da im se suprotstave srpske postrojbe su, po dolasku UN-a u Srebrenicu, učvrstile svoje pozicije i ušle još dublje u demilitariziranu enklavu (Nuhanović, H. (2005). Pod zastavom UN-a - Međunarodna zajednica i zločin u Srebrenici, Sarajevo: Preporod, u: Alispahić, B. (2009) "Terorizam i genocid", Zbornik radova Međunarodne naučne konferencije održane 10. i 11. jula 2009. godine u Potočarima (Srebrenica)-1. knjiga, str. 606.-607.)

¹¹ Vidi: <http://www.magazinplus.eu/ratni-18-april-1993-potpisan-sporazum-o-demilitarizaciji-srebrenice/> (12.07.2016. godine)

¹² Vidi: Kurtićhajić, S., Ibrahimagić, O. (2007) Politički sistem Bosne i Hercegovine - knjiga treća, Sarajevo, str. 231.

776 od 09.10.1992. godine, Rezolucija broj 787 od 16.11.1992. godine, Rezolucija broj 798 od 18.12.1992. godine i Rezolucija Vijeća sigurnosti, broj 816 od 31.03.1993. godine. U navedenim rezolucijama nije razmatran eventualno novi način mirnog rješavanja sporova, s tim da se ukazuje na tešku humanitarnu situaciju i na loše uslove u logorima. U Rezoluciji broj 798 od 18.12.1992. godine, Vijeće zahtijeva da se svi logori, a posebno logori za žene, trebaju odmah zatvoriti, iako je i ranije ukazivano na tešku situaciju u logorima. U rezolucijama Vijeća o Bosni i Hercegovini postojala je suzdržanost da (je) se naziva republikom.¹³ Bilo je jasno da joj se ne želi dati odgovarajući tretman kakav dolikuje zemlji članici te organizacije, niti zaštitu koja pripada punopravnoj članici.¹⁴

3.2. Uspostavljanje mira putem kolektivnih mjera na osnovu Poglavlja VII Povelje UN-a

Uvodna odredba (član 39.) Poglavlja VII: mjere u slučaju prijetnje miru, povrede mira ili u slučaju agresije, propisuje kada treba da UN stupi u stvarnu akciju (Andrassy, Bakotić i Vukas, 1995: 534). To će biti ako dođe do prijetnje miru, narušavanju mira ili napadačkog čina (Isto). Tada UN mora poduzeti potrebne kolektivne mjere koje se ravnaju prema potrebi (Isto). Tu potrebu ocjenjuje nadležni organ UN-a, a to je Vijeće sigurnosti, odnosno, pod nekim okolnostima, Opća skupština, premda o njenoj nadležnosti za određivanje kolektivnih mjera postoje suprotna stajališta (Isto). Sve države članice UN-a dužne su pružiti svaku pomoć koju bi zahtijevalo Vijeće sigurnosti u skladu s odredbama Povelje sadržanim u Poglavlju VII (Isto).

Vijeće sigurnosti može odobriti upotrebu oružane sile jedino na osnovu Poglavlja VII (Nasau, 2009: 27). Međutim, političke prepreke da se

osigura odluka prema Poglavlju VII bi mogle biti mnogo veće nego što je potrebno da se strane dogovore o jednostavnim elementima mirovnih rješenja (Isto). Ovo iz razloga jer svaka od stalnih članica Vijeća sigurnosti može uložiti veto, koje je posljedica mišljenja da niti jedna država članica ne može preuzeti glavnu ulogu u očuvanju svjetskog mira i da igra dominantnu ulogu, već sve zajedno moraju donositi odluke.¹⁵ U pogledu poduzimanja vojnih intervencija od strane članica na osnovu ovlasti Vijeća postoje različita mišljenja. Tako postoje mišljenja da Vijeće sigurnosti ne može delegirati državama članicama neograničenu moć komande i kontrolu nad obavljanjem vojne akcije jer Vijeće ne posjeduje takvu moć, s obzirom da države koje doprinose vojsci imaju pravo da budu konsultovane i da učestvuju u donošenju odluka o tome kako će koristiti svoje trupe, i da Vijeće mora zadržati ukupnu vlast i kontrolu nad vršenjem svojih delegiranih moći za osnovu Poglavlja VII (Sarooshu, 1999: 34). Postoje i druga mišljenja: metoda koja ovlašćuje države da koriste silu prikladna je ako velike sile snose veliki teret vojne akcije kojom se primjenjuje sila (Murphy, 1994: 223, 261).

U prvoj Rezoluciji Vijeća sigurnosti broj 713 od 25.09.1991. godine, Vijeće se i pozvalo na mirno rješavanje sporova ali je bilo svjesno da će teško doći do mirnog rješavanja sporova na prostoru SFRJ. Zbog navedenog već se u prvoj Rezoluciji Vijeće pozvalo na Poglavlje VII i naložilo da su članice u svrhu uspostave mira i stabilnosti u SFRJ, dužne odmah provesti opći i potpuni embargo na sve isporuke oružja i vojne opreme u SFRJ sve dok Vijeće sigurnosti ne odluči nakon konsultacija između generalnog sekretara i Vlade SFRJ. Također je Vijeće pozvalo sve države da se suzdrže od bilo kakvih radnji koje bi mogle doprinijeti povećanju

napetosti i da ometaju ili odlažu miran ishod sukoba u SFRJ, i da omoguće svim Jugoslavenima da donesu odluku i da izgrade svoju budućnost u miru. U Rezoluciji Vijeća sigurnosti, broj 721 od 27.11.1991. godine nije izvršeno pozivanje na Poglavlje VII. Sljedećom Rezolucijom Vijeća sigurnosti, broj 724 od 15.12.1991. godine, ne uvode se nove mjere ali se utvrđuje da se primjenjuje embargo na isporuku oružja u SFRJ, te se od država članica zahtijeva izvještaj o poduzetim radnjama za embargo oružja i pozivaju se da ne provode bilo kakve aktivnosti koje mogu dovesti do ratnog stanja, te se u Rezoluciji Vijeća sigurnosti, broj 727 od 08.01.1992. godine, navodi da se primjenjuje embargo na oružje, a sve ovo na osnovu Poglavlja VIII. U daljim rezolucijama prije rezolucije koja se odnosi na BiH, i to: Rezoluciju broj 740 od 07.02.1992. godine, Rezoluciju broj 743 od 21.02.1992. godine i Rezoluciju broj 749 od 07.04.1992. godine nije bilo pozivanja na Poglavlje VII.

U Rezoluciju Vijeća sigurnosti, broj 757 od 30.05.1992. godine, Vijeće sigurnosti uvodi ekonomske sankcije prema SRJ koje se prije svega odnose na zabranu uvoza roba i proizvoda iz SRJ u državama članicama.

Vijeće sigurnosti se u Rezoluciji broj 770 od 13.08.1992. godine ponovo pozvalo na Poglavlje VII Povelje UN-a, te zahtijeva da sve strane i drugi u BiH odmah zaustave borbe, pozvalo države da nacionalno ili putem regionalnih agencija ili aranžmanima poduzmu sve potrebne mjere kako bi se olakšala u koordinaciji s UN-om dostava humanitarne pomoći u Sarajevo i gdje god je potrebno u drugim dijelovima BiH, zahtijevalo da se omogući Međunarodnom komitetu Crvenog križa i drugim relevantnim humanitarnim organizacijama neometan i kontinuirani pristup svim logorima, zatvorima i pritvorskim centrima i da se prema svim zatvorenicima u njima humano postupa, uključujući odgovarajuću hranu, sklonište i zdravstvenu zaštitu, te pozvalo države da prijave generalnom sekretaru mjere koje se

¹³ Vidi: Genocid u kontinuitetu - svjedočenje ambasadora Arrie (2011), Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv

čovječnosti i međunarodnog prava, str. 13.

¹⁴ Isto, str. 13.

¹⁵ Vidi: Fassbender, 1998: 163.

uzimaju u koordinaciji sa UN-om da izvrše ovu rezoluciju, i generalnog sekretara da uz stalno preispitivanje daljih mjera koje mogu biti potrebne da se osigura nesmetana isporuka humanitarne pomoći i zatražilo da sve države pruže odgovarajuću podršku za akcije poduzete u skladu s ovom rezolucijom.

U Rezoluciji broj 787 od 16. novembra 1992. godine, Vijeće sigurnosti odlučuje da na osnovu Poglavlja VII zabrani SRJ pretovar sirove nafte, naftnih derivata, ugljena, energetske opreme, željeza, čelika, drugih metala, hemikalija, guma, vozila, aviona i motora svih vrsta, osim ako je takav pretovar posebno ovlašten od slučaja do slučaja od Odbora uspostavljenog rezolucijom 724 (1991) po postupku bez prigovora, zatim da se plovilo u kojem većinu ili kontrolni udio drži lice ili preduzeće SRJ smatra se, u svrhu provedbe relevantnih rezolucija Vijeća sigurnosti, plovila SRJ, bez obzira na zastavu pod kojom brod plovi i pozvalo sve države da poduzmu sve potrebne korake kako bi se osiguralo da ne dođe do izvoza u SRJ ako bi došlo do kršenja rezolucije 757 (1992). Na osnovu Poglavlja VII i VIII Povelje Vijeće je pozivalo države da, djelujući na nacionalnom ili putem regionalnih agencija ili dogovora, koriste takve mjere srazmjerno sa specifičnim okolnostima koje mogu biti potrebne u nadležnosti Vijeća sigurnosti da zaustavi sva unutrašnja i vanjska pomorska brodarstva kako bi izvršio pregled i provjerio njihov teret i destinacije i da se osigura stroga primjena odredaba Rezolucije 713 (1991) i 757 (1992).

U Rezoluciji broj 816 od 31. marta 1993. godine, Vijeće je izrazilo duboku zabrinutost zbog kršenja zabrane letova iznad RBiH, i na osnovu Poglavlja VII odlučilo da produži zabranu osnovanu rezolucijom 781 (1992), da se zabrane svi letovi iznad zračnog prostora RBiH: ova zabrana ne primjenjuje se na letovima ovlaštenim od UNPROFOR-a.

Sankcije koje su uvedene protiv SRJ formalno su ukinute 01.10.1996. godine (Schweigman, 2001: 98).

Vijeće sigurnosti se u Rezoluciji 819 pozvalo na Poglavlje VII Povelje UN-a, te:

1. zahtijeva da sve strane i drugi, u Srebrenici i okolini, kao sigurnoj zoni, ne poduzimaju bilo kakav oružani napad ili bilo koji drugi neprijateljski akt;
2. zahtijeva također u tom smislu neposredan prestanak oružanih napada paravojnih jedinica bosanskih Srba na Srebrenicu i da se odmah povuku iz područja oko Srebrenice;
3. zahtijeva da SRJ odmah obustavi isporuku vojnog oružja, opreme i usluga paravojnim jedinicama bosanskih Srba u RBiH;
4. traži od generalnog sekretara, s ciljem praćenja humanitarne situacije u sigurnoj zoni, da poduzme hitne korake da se poveća prisustvo UNPROFOR-a u Srebrenici i okolini; zahtijeva da sve strane i drugi u potpunosti i bez odlaganja sarađuju s UNPROFOR-om u tom pravcu; i traži od generalnog sekretara da hitno izvijesti o tome Vijeće sigurnosti;
5. potvrđuje da je bilo uzimanje ili pripajanje teritorije prijetnjom ili upotrebom sile, uključujući i praksu "etničko čišćenje", nezakonito i neprihvatljivo;
6. osuđuje i odbacuje namjerne akcije bosanskih Srba da prisile evakuaciju civilnog stanovništva iz Srebrenice i okolnih područja, kao i iz ostalih dijelova RBiH kao dio svoje ukupne gnusne kampanje "etničkog čišćenja";
7. potvrđuje svoju osudu svih kršenja međunarodnog humanitarnog prava, a posebno praksu "etničkog čišćenja" i potvrđuje da oni koji počinje ili naredbe počinjenje takvih djela snosit će individualnu odgovornost u vezi tih akata;

8. zahtijeva nesmetanu dostavu humanitarne pomoći u sve dijelove RBiH, a posebno za civilno stanovništvo Srebrenice i okolnih područja i podsjeća da takve prepreke za dostavu humanitarne pomoći predstavljaju ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog zakona;
9. poziva generalnog sekretara i visokog komesara UN-a za izbjeglice da koriste sve resurse na raspolaganju u okviru relevantnih rezolucija Vijeća da ojačaju postojeće humanitarne operacije u RBiH, posebno Srebrenici i njoj okolini;
10. zahtijeva da sve strane garantuju sigurnost i punu slobodu kretanja UNPROFOR-a i drugog osoblja UN-a, kao i članova humanitarne organizacije;
11. zahtijeva od generalnog sekretara, uz konsultacije sa UNHCR-om i UNPROFOR-om, da se dogovore za siguran transfer ranjenih i bolesnih civila iz Srebrenice i okolnih područja i da hitno obavijeste o tome Vijeće;
12. odlučuje za slanje, što je prije moguće, misije članova Vijeća sigurnosti u RBiH, da utvrdi stanje i obavijesti Vijeće sigurnosti;
13. odlučuje da i dalje aktivno prati ovu problematiku i da razmotri daljnje korake za postizanje rješenja u skladu s relevantnim rezolucijama Vijeća.

Iako je u ovom slučaju cilj Rezolucije bio da ostvari konkretan rezultat, u njoj su sadržani može se reći generalni principi koji su se već primjenjivali u RBiH, po osnovu njenog članstva u UN-u. Međutim, proglašenje Srebrenice i okoline za "sigurnu zonu" svakako da je zahtijevalo konkretna rješenja kojima će se osigurati sigurnost svih stanovnika na ovom području.

4. Pad “sigurne zone”

Srebrenica

U proljeće 1995. godine, međunarodna zajednica je bila sve zabrinutija za sudbinu UN sigurnih zona, kao i zbog vrlo vidnih žrtava u najvećem gradu BiH, Sarajevu (Maxwell i Olsen, 2013: 14). Međutim, nisu poduzete mjere kojima bi se poboljšala sigurnost ovih zona.

Iako je Srebrenica proglašena za “sigurnu zonu” u kojoj je pomoć zatražilo više hiljada bošnjačkih civila, ista je osvojena od strane srpskih snaga 11.07.1995. godine (Jeffries, nav. djelo: 14). Dana 06.07.1995. godine bosanski Srbi počeli su napad na Srebrenicu (Isto). Dva dana kasnije bosanski Srbi počeli su zauzimati osmatračnice UN-a u Srebrenici i uzeli holandske trupe kao zatvorenike (Isto). Oni su kasnije pušteni. 9. jula su bosanski Srbi bili upozoreni od UN-a da će od NATO-a tražiti “bližu zračnu podršku” (Isto). Sljedeći dan su bosanski Srbi izdali ultimatum vojnicima UN-a da napuste Srebrenicu (Isto). Dana 11. jula bosanski Srbi zauzeli su Srebrenicu i pored dva NATO udara na kolonu tenkova [Srebrenica je bila prva proglašena “sigurnom zonom” i prva je pala.] (Isto). Za čuvanje Srebrenice bio je zadužen UNPROFOR (Voorhoeve, nav. djelo: 87). UNPROFOR-ova uloga bila je da, jednostavno, “nadgleda” humanitarnu situaciju (Hoing i Both, nav. djelo: 128). Najpogubniji neuspjeh ove misije bilo je osvajanje “sigurne zone” Srebrenice (Voorhoeve, nav. djelo: 87). U Srebrenici su bili holandski vojnici (Isto). Holandski mirovnjaci pri mirovnoj misiji UN-a su optuženi od preživjelih Srebreničana da su bili svjedoci događanja kada su srpski vojnici odvodili muškarce i dječake na mjesta pogubljenja, dok su njihove žene, majke i kćerke deportovali iz Srebrenice, a da pri tome nisu ništa poduzeli (Nuhanović, 2007). Srebrenica se navodi kao primjer neefikasnog djelovanja mirovnih snaga UN-a, a na terenu je tokom

jugoslavenskog sukoba postalo evidentno kako djelovanje mirovnih snaga UN-a poprima nove obrise.¹⁶

Broj vojnika koji je poslan da se zaštite “sigurne zone” bio je manji od očekivanog i bilo je značajnog kašnjenja (Jeffries, nav. djelo: 13). Prema Guardianu (11.04.1994, str. 23), iako je Vijeće sigurnosti UN-a odobrilo slanje 7.600 mirovnih snaga u junu 1993. godine, stiglo je samo 5.000 i to osam mjeseci kasnije (Isto). Ovaj broj mirovnih snaga ni približno ne odgovara broju vojnika kojeg su smatrali dovoljnim za zaštitu “sigurnih zona” inicijatori ideje o uspostavi “sigurnih zona”. U intervjuu holandskom listu *Trouw* od 17. novembra 1992., godine Voorhoeve, holandski ministar odbrane 1994.-1998. godine, je rekao: “Nije mi namjera da zagovaram okončanje ovog rata vojnim sredstvima – u tom slučaju morala bi se cijela Bosna okupirati. Ja, jednostavno, mislim da sa 50.000 do 100.000 dobro obučениh i dobro naoružanih trupa zaštićena područja za civile moraju biti stvorena da bi se okončala klanja.” (Hoing i Both, nav. djelo: 125)

Istrage od UN-a, holandskog instituta za ratnu dokumentaciju i holandskog parlamenta dovele su do zaključka da se enklava nalazi duboko u neprijateljskoj teritoriji, koju vojno nisu mogli braniti, što je uglavnom zbog malog broja i lakog naoružanja UN-a, dok je srpska artiljerija okupirala brda oko enklave (Voorhoeve, nav. djelo: 88). Bilo je pogrešno povjerenje u spremnost UNPROFOR-a, i da će se na vrijeme rasporediti efikasna zračna podrška ako bi Srbi izvršili napad (Isto). Raniji prijedlog holandskih snaga za zračni most za podršku Srebrenici je odbijen od ključnih članova UN-a (Isto). Prethodni prijedlog za evakuaciju enklave i preseljenje izbjeglica u blizinu Sarajeva je odbijen od bosanske vlade (Isto).

U Izvještaju glavnog sekretara UN-a o Srebrenici od 15.11.1999.

¹⁶ Vidi: *Izvještaj glavnog tajnika UN-a o Srebrenici od 15.11.1999. godine*, u: Fabijanić Gagro, S. (2008: 1078).

godine se iznose najoštrije kritike za rukovodstvo UN-a, a posebno bivšeg generalnog sekretara Butros Butros Galija, general-pukovnika Bernarda Žanvije iz Francuske, i specijalnog izaslanika UN-a za bivšu Jugoslaviju, Jasuši Akašija iz Japana; osporava se dug popis odluka UN-a za vrijeme sukoba; Generalni sekretar UN-a Kofi Anan nije se izjasnio o događajima u Srebrenici, ali kaže da je prihvatio odgovornost za opšti neuspjeh UN-a u BiH; UN sada priznaje da je njegov embargo na oružje podrivao sposobnost Armije BiH da se brani; navodi se da je uporna nespremnost UN-a da koristi pneumatske snage protiv bosanskih Srba bila greška; te da je upotreba sile, a ne diplomatije, jedini pravi način da se suprotstavi odlučnom agresoru.¹⁷

Presudom Međunarodnog suda pravde od 26.02.2007. godine utvrđeno je da je nad zaštićenom grupom bosanskih muslimana, odnosno nad dijelom te grupe, muslimanima Srebrenice i muslimanima istočne Bosne, počinjen genocid (Softić, 2009: 154). Genocid je počinjen od entiteta Republika Srpska putem svojih oružanih snaga: vojske i policije (Isto). Što genocid nije spriječen, to je rezultat odsustva političke volje, koje se ispoljilo uprkos zakonskoj obavezi zemalja potpisnica Konvencije o genocidu, budući da ona predviđa obavezu država da intervenišu da bi ga spriječile (Hartmann, 2009: 1181).

Dakle, može se reći da postoji generalno zastupljen stav da UN nije poduzeo mjere kako bi se zaštitila “sigurna zona” Srebrenica. Prije svega, sporno je uopće proglašavanje “sigurnih zona” na način na koji je to uradilo Vijeće sigurnosti. Nije se moglo izvršiti neposredno poređenje s Irakom, već su se morali imati u vidu specifičnosti R BiH. Osnivanje “sigurne zone” Srebrenica u početku je naišlo na prepreke u Vijeću sigurnosti, jer sve članice nisu smatrale

¹⁷ Vidi: *Izvještaj glavnog tajnika UN-a o Srebrenici od 15.11.1999. godine*, u: Jeffries, I. (2002:14)

da će doći do poboljšanja položaja civilnog stanovništva. Kada je već odlučeno da se osnuje "sigurna zona", trebali su se imati u vidu principi koje su predlagali inicijatori osnivanja. Osnova je bila da se pošalje veći broj vojnika, i to 50.000 do 100.000 dobro obučanih i dobro naoružanih trupa. Umjesto navedenog broja Vijeće sigurnosti je donijelo odluku da pošalje samo 7.600 vojnika, s tim da su članice UN-a odbijale da pošalju svoje vojnike te je poslano sa zakašnjenjem 5.000 vojnika. Iz ovoga proizlazi da je samo 10 odnosno 5% vojnika od procijenjenog broja vojnika došlo u cilju zaštite "sigurne zone". Evidentno je da Vijeće sigurnosti nije pravilno procijenilo situaciju u RBiH.

Mandat za zaštitu je dobio UNPROFOR, koji je ustvari predstavljao mirovnu misiju i koji je mogao da primijeni silu samo za samoodbranu. U slučaju napada na stanovnike "sigurne zone" UNPROFOR nije imao mandat da upotrijebi silu. Iz ovih činjenica proizlazi jasan zaključak da UNPROFOR na ovaj način nije imao nikakvu ulogu u zaštiti "sigurne zone" jer su mogli samo da silom zaštite sebe, te na ovaj način i nisu morali da budu prisutni u Srebrenici. Cilj Rezolucije je bio da se zaštiti civilno stanovništvo Srebrenice, a ne UNPROFOR i ako su mogli samo da zaštite same sebe s osnovom se postavlja pitanje njihovog boravka u Srebrenici. Da su imali mogućnost upotrebe sile, sigurno bi sama ova činjenica uticala da se ne izvrši napad na Srebrenicu. I druge mogućnosti nisu realizovane kao što je mogućnost uspostave zračnog mosta, što su predlagale vojne snage Holandije.

U Rezoluciji nije određena tačna teritorija "sigurne zone" što je bilo nužno, jer se moralo znati gdje se mogu poduzeti aktivnosti od UNPROFOR-a. Od vojnika Holandije je ukazano da i zbog položaja Srebrenice nije bilo mogućnosti odbraniti Srebrenicu, već je trebalo ostaviti mogućnost za brzo zračno djelovanje.

Prije donošenja Rezolucije 819 Vijeće sigurnosti je donijelo veliki broj rezolucija koje se odnose na SFRJ, ali i posebno na RBiH, koje nisu donijele željeni rezultat. Ukoliko izvršimo poređenje ove Rezolucije s ostalim, izvodi se zaključak da ona nije donijela ništa novo na osnovu čega je Vijeće sigurnosti moglo vjerovati da će "sigurna zona" ostati zaštićena. Vijeće sigurnosti je moralo imati u vidu da rezolucijama kojima se uspostavlja "sigurna zona" zahtijeva posebnu pažnju s obzirom da će u ove zone doći civilno stanovništvo upravo zbog činjenice da je "sigurna zona", dok u protivnom ne bi došlo. Na ovaj način je i stvorena velika koncentracija stanovnika u Srebrenici.

Sve ovo ukazuje da nije posvećeno dovoljno pažnje primjeni Rezolucije, i da nisu poduzete odgovarajuće mjere da se zaštiti "sigurna zona" Srebrenica.

Međutim, ukazuje se i na odgovornost bošnjačkih političara. Tako Hasan Nuhanović (nav. djelo: 51-52) navodi: "Za većinu ovih političara, Srebrenica je bila jedini politički kapital koji imaju. Niko nije bio zainteresovan za Srebrenicu prije nego što su preživjeli ostvarili veliku pobjedu, pravo da pokopaju svoju rodbinu u rodnoj zemlji. U to vrijeme bošnjački političari nisu imali pojma - ili ih nije bilo briga - o mjestu gdje više od 8000 žrtava genocida treba da bude sahranjeno."

Zaključak

Stradanje civilnog stanovništva u RBiH uticalo je da Vijeće sigurnosti pokuša osigurati njegovu zaštitu. Nakon većeg broja rezolucija koje su se odnosile na SFRJ i RBiH, Vijeće sigurnosti je usvojilo Rezoluciju 819 dana 16.04.1993. godine kojom je uspostavilo "sigurnu zonu" Srebrenica. Vijeće sigurnosti trebalo je osigurati mirno rješavanje spora, praćeno adekvatnim mjerama, i da se ne dođe do potrebe da se proglašava Srebrenica za "sigurnu zonu". Cilj uspostave "sigurne zone", zaštita civilnog stanovništva, nije ostvaren. Naprotiv, ona je dovela do počinjenja genocida.

Razlog za nesigurnost Srebrenice prvenstveno treba tražiti u tome što nije uspostavljen mehanizam za zaštitu od strane UN-a ukoliko dođe do napada na "sigurnu zonu". Osim obaveza za strane u sporu, koje su bile nametnute i ranijim rezolucijama, nije postojao bilo koji garant da će "sigurna zona" zaista to i biti. Ukoliko se smatra da je UNPROFOR bio zaštita sigurne zone, onda je ovo pogrešno, s obzirom da je imao samo mandat da zaštiti sebe u samoodbrani. Dakle, nije imao mandat da primijeni silu u slučaju napada na civilno stanovništvo, iako je osiguravao mir. Pored nepostojanja ovlasti, UNPROFOR se suočavao s problemom malog broja stanovnika i neposjedovanja odgovarajućeg naoružanja. Uloga UNPROFOR-a nije bila prilagođena uslovima na terenu. Vijeće sigurnosti je na osnovu Poglavlja VII Povelje, imalo mehanizme da zaštiti Srebrenicu ili ukoliko to nije bilo u mogućnosti nije trebalo ni proglasiti Srebrenicu za "sigurnu zonu". U slučaju da Srebrenica nije proglašena "sigurnom zonom", civilno stanovništvo istočne Bosne ne bi se tu u većem broju zadržavalo, već je upravo status "sigurne zone" bio razlog da je u Srebrenici stanovništvo dolazilo i ostajalo.

Može se reći da je opće zastupljeno mišljenje da je UN doživio neuspjeh u RBiH, a posebno u Srebrenici, te su iznesene jasne kritike u Izvještaju glavnog sekretara UN-a o Srebrenici od 15.11.1999. godine. Svakako da Srebrenica treba biti opomena za UN, a posebno za Vijeće sigurnosti, da je potrebno da zaštiti svoju članicu, posebno civilno stanovništvo i da se dodijele i ovlasti na osnovu Poglavlja VII Povelje. UN je trebao poduzeti mirno rješavanje spora, praćeno adekvatnim mjerama, da ne dođe do potrebe da se Srebrenica proglašava "sigurnom zonom". Smatramo da bi samim povećanjem broja vojnika i davanjem ovlasti da zaštite stanovništvo i upotrebom sile dovelo do nenapadanja, te da bi ovaj postupak bio postupak generalne prevencije koji bi odvratio od napada na "sigurnu zonu" Srebrenicu.

Izvori i literatura

- Andrassy, J., Bakotić, B., Vukas B. (1995) *Međunarodno pravo*, Zagreb: Školska knjiga.
- Degan, V. (2000); *Međunarodno pravo*, Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
- Fassbender, B. (1998); *UN Security Council Reform and the Right of Veto: A Constitutional Perspective*, Hague: Kluwer Law International.
- Genocid u kontinuitetu- svjedočenje ambasadora Arrie (2011); Sarajevo: Univerzitet u Sarajevu – Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava.
- Hoing, J.W, Both, N. (1997); *Srebrenica, hronika ratnog zločina*, Sarajevo: Ljiljan.
- Jeffries, I. (2002); *The Former Yugoslavia at the Turn of the Twenty-First Century: A Guide to economies in transition*, London: Routledge.
- Joes, J. (1999); *Saving Democracies: U.S. Intervention in Threatened Democratic States*, Westport: Praeger.
- Katayanagi, M. (2002); *Human Rights Functions of United Nations Peacekeeping Operations*, Hague: Kluwer Law International.
- Kurtćehajić, S., Ibrahimagić, O. (2007); *Politički sistem Bosne i Hercegovine – knjiga treća*, Sarajevo.
- Maxwell, R. i Olsen, J.A. (2013); *Destinacija Nato Reforma obrane u Bosni i Hercegovini 2003.–2013.*, London: Royal United Services Institute for Defence and Security Studies.
- Nasu, H. (2009); *International Law on Peacekeeping: A Study of Article 40 of the UN Charter*, Leiden: Brill.
- Nilsen, K. A. (2013); *Milošević u ratu i u Haagu - Dokumentacija –*, Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu.
- Nuhanović, H. (2005); *Pod zastavom UN-a – Međunarodna zajednica i zločin u Srebrenici*, Sarajevo: Preporod.
- Nuhanović, H. (2007); *Under the UN Flag: The International Community and the Srebrenica Genocide*, Sarajevo: DES.
- Schweigman, D. (2001); *The Authority of the Security Council Under Chapter VII of the UN Charter*, Hague: Kluwer Law International.
- Voorhoeve, J. (2007); *From War to the Rule of Law: Peacebuilding After Violent Conflicts*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Alispahić, B. (2009); “Terorizam i genocid”, *Zbornik radova Međunarodne naučne konferencije održane 10. i 11. jula 2009. godine u Potočarima (Srebrenica)*-1. knjiga, str. 581-595.
- Fabijanić Gagro, S. (2008); “Promjena kvalifikacije oružanog sukoba”, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Vol. 29 – br. 2/2008*, str. 1067-1092.
- Hartmann, F. (2009); “Faze genocida – svijet je propustio da spriječi genocid u Bosni”, *Zbornik radova Međunarodne naučne konferencije održane 10. i 11. jula 2009. godine u Potočarima (Srebrenica)*, str. 1175-1185.
- Kreso, M. (2009); “Aktivna borbena dejstva oko enklava Podrinja”, *Zbornik radova Međunarodne naučne konferencije održane 10. i 11. jula 2009. godine u Potočarima (Srebrenica)*-2. knjiga, str. 681-718.
- Miškuljin, I. (2013); “Republika Hrvatska i mirovna operacija Ujedinjenih naroda: kada, kako i zašto je došlo do njezine realizacije?”, *Historijski zbornik, Zagreb, Vol. 64 – br. 1/2013*, str. 121-159.
- Softić, S. (2009); “Pravne posljedice presude Međunarodnog suda pravde zbog kršenja Konvencije o genocidu”, *Zbornik radova Međunarodne naučne konferencije održane 10. i 11. jula 2009. godine u Potočarima (Srebrenica)*-1. knjiga, str. 145-159.
- Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a: broj 713 od 25.09.1991. godine, broj 721 od 27.11.1991. godine, broj 724 od 15.12.1991. godine, broj 727 od 08.01.1992. godine, broj 740 od 07.02.1992. godine, broj 743 od 21.02.1992. godine, broj 749 od 07.04.1992. godine, broj 752 od 15.05.1992. godine, broj 755 od 20.05.1992. godine, broj 757 od 30.05.1992. godine, broj 757 od 30.05.1992. godine, broj 758 od 08.06.1992. godine, broj 761 od 29.06.1992. godine, broj 764 od 13.07.1992. godine, broj 770 od 13.08.1992. godine, broj 776 od 14.09.1992. godine, broj 776 od 09.10.1992. godine, broj 777 od 19.09.1992. godine, broj 786 od 10.11.1992. godine, broj 787 od 16.11.1992. godine, broj 798 od 18.12.1992. godine, broj 816 od 31.03.1993. godine, broj 819 od 16.04.1993. godine i broj 824 od 06.05.1993. godine.
- Presuda Međunarodnog suda (ICJ) od 27.02.2007. godine*. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, I.C.J. Reports 2007, p. 43. Dostupno: <http://www.icj-cij.org/docket/files/91/13685.pdf>
- Povelja Ujedinjenih naroda* (1945). Dostupno na: https://hr.wikisource.org/wiki/Povelja_Ujedinjenih_naroda
- Rezolucija Opće skupštine UN-a*, broj 47/1 od 22.09.1992. godine. Dostupno na: <http://www.un.org/documents/ga/res/47/a47r001.htm>
- Adnan, B. (Ne)namjerne greške Ujedinjenih nacija u slučaju Bosna i Hercegovina. Dostupno na: <http://kozarac.ba/article4470.html>
- <http://www.magazinplus.eu/ratni-18-april-1993-potpisan-sporazum-o-demilitarizaciji-srebrenice/> (12.07.2016. godine)

الموجز

«المنطقة الآمنة» سريبرينيتسا: إجراءات الأمم المتحدة التي كان بإمكانها منع الإبادة الجماعية

آديس بوليتش

يناقش هذا العمل القرار رقم ٩١٨ الذي حددت بموجبه «المنطقة الآمنة» سريبرينيتسا، وكيفية الحيلولة دون سقوطها. إن مجلس الأمن أنشأ «المنطقة الآمنة» سريبرينيتسا من أجل حماية جمهورية البوسنة والهرسك،

Summary

“SAFE HAVEN” SREBRENICA: MEASURES OF UNITED NATIONS THAT COULD HAVE PREVENTED THE GENOCIDE

Adis Poljić

The subject matter of this article is an analysis of the resolution 819, by which Srebrenica was declared a “safe haven” and measures that could have prevented the fall of Srebrenica. Security Council had proclaimed Srebrenica a “safe haven” with

الدولة العضو في الأمم المتحدة، وسكانها المدنيين في شرق البوسنة. وبالرغم من أنه كان يجب على مجلس الأمن أن يوفر آلية حماية سربرينيتسا، إلا أنه لم يفعل ذلك، بل تكرر نفس الأمر مع قرارات سابقة حيث لم يكن هناك أي ضمانات. وبإمكان الأمم المتحدة إحلال السلام عن طريق الحل السلمي للنزاعات واتخاذ التدابير الجماعية بناء على الفصل السابع من القرار. وإن ضمان تنفيذ القرار كان يحتاج لفرض إمكانية اتخاذ التدابير الجماعية التي يمكنها حماية سربرينيتسا، وعدم الاكتفاء بالحماية الصورية عن طريق وجود القوات الدولية التي كانت محولة بالدفاع عن نفسها فقط.

وقد تكشف كل النواقص بشأن حماية سربرينيتسا في يوليو من عام ١٩٩١ حيث قتل أكثر من ٨٠٠٠ شخص، وقد ثبت بحكم محكمة العدل الدولية ارتكاب جريمة الإبادة الجماعية بحق مجموعة المسلمين البوسنيين التي تتمتع بالحماية في سربرينيتسا بشرق البوسنة، وذلك من قبل الكيان المسمى جمهورية صربسكا، بينما تمثلت جريمة جمهورية يوغسلافيا الاتحادية في عدم منعها حدوث الإبادة الجماعية. لذا يجب أن تبقى سربرينيتسا منذراً للأمم المتحدة حتى لا تتكرر الإبادة الجماعية أبداً.

الكلمات الرئيسية: القرار ٩١٨، «المنطقة الآمنة» سربرينيتسا، حكم محكمة العدل الدولية، التدابير الجماعية.

intention to protect Bosnia and Herzegovina, a member state of United Nations, precisely its civilian population in eastern Bosnia. Thus it was a responsibility of Security Council to provide mechanism for protection of Srebrenica, however it failed to do so, and the same thing happened as with resolutions adopted earlier by the Council – it gave no guarantee of protection. United Nations may establish peace through peaceful resolution of conflicts or through collective measures as per chapter VII of the Resolution. For effective application of the Resolution it was necessary to provide for collective measures that could have actually protect Srebrenica, instead it gave only an ostensible protection through mere presence of UNPROFOR with no other power but to protect itself.

All the shortcomings regarding the protection of Srebrenica were evident in July 1995, when more than 8 000 people were killed. The verdict of the International Court of Justice declares that the genocide was committed over a protected group of Muslims from Srebrenica and Muslims of eastern Bosnia by the armed forces of Republic of Srpska, whereas Federal Republic of Yugoslavia was found guilty of failing to prevent genocide.

Srebrenica should be a lesson to the United Nations so that genocide should never happen again.

Key words: Resolution 819, “safe haven” Srebrenica, the verdict of the International Court of Justice, collective measures